

Gofal Cymdeithasol **Cymru**
Social Care **Wales**

Fframwaith
sefydlu Cymru gyfan
ar gyfer y blynyddoedd
cynnar a gofal plant:
Gweithlyfr 4

Diogelu plant

Hydref 2018

Noddir gan
Lywodraeth Cymru
Sponsored by
Welsh Government

Manylion cyswilt

Gofal Cymdeithasol Cymru

South Gate House
Wood Street
Caerdydd
CF10 1EW

Ffôn: 0300 3033 444

Minicom: 029 2078 0680

E-bost: gwybodaeth@gofalcymdeithasol.cymru

gofalcymdeithasol.cymru

@Gofcymdeithasol

© 2018 Gofal Cymdeithasol Cymru

Cedwir pob hawl. Ni cheir atgynhychu unrhyw ran o'r cyhoeddiad hwn na'i gadw mewn system adferadwy na'i drosglwyddo mewn unrhyw ddull na thrwy unrhyw gyfrwng heb ganiatad ysgrifenedig Gofal Cymdeithasol Cymru ymlaen llaw. Dylai ymholiadau am atgynhychu y tu hwnt i'r hyn a ganiateir yn benodol gan y gyfraith gael eu hanfon at Brif Weithredwr Gofal Cymdeithasol Cymru yn y cyfeiriad a roddir uchod.

Fformatau eraill:

Mae'r ddogfen hon ar gael mewn print bras a fformatau eraill, os oes angen.

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg.

Cyflwyniad

Er mwyn helpu gweithwyr a chyflogwyr i roi'r fframwaith sefydlu ar waith a helpu gweithwyr i greu'r dystiolaeth sydd ei hangen arnynt i ennill y cymhwyster "craidd", rydym wedi datblygu gweithlyfrau ar gyfer pob adran o'r fframwaith.

Mae gan y fframwaith sefydlu bum adran sydd wedi'u trefnu'n **brif rannau**. Yna caiff y prif rannau eu rhannu ymhellach er mwyn dangos yr hyn sydd angen i chi ei wybod, ei ddeall a'i arddangos.

- Adran 1 – Egwyddorion a gwerthoedd
- Adran 2 – Iechyd, llesiant, dysgu a datblygiad
- Adran 3 – Ymarfer proffesiynol fel gweithiwr y blynyddoedd cynnar a gofal plant
- Adran 4 – Diogelu plant
- Adran 5 – Iechyd a diogelwch ym maes gofal, dysgu, datblygiad a chwarae plant

Mae pob adran yn gwneud y canlynol:

- nodi'r wybodaeth, y ddealltwriaeth a'r sgiliau sydd angen i chi, fel gweithiwr newydd, eu cael yn ystod eich cyfnod sefydlu – gan gynnwys y wybodaeth graidd, y sgiliau a'r ddealltwriaeth sy'n berthnasol ar draws holl leoliadau'r blynyddoedd cynnar a gofal plant, yn ogystal â'r hyn sy'n benodol i'ch rôl a'ch gweithle
- nodi egwyddorion a gwerthoedd y blynyddoedd cynnar a gofal plant sydd angen i chi eu dangos.

Mae gan y gweithlyfr le i chi gofnodi eich dysgu wrth i chi fynd yn eich blaen a lle i'ch **rheolwr** gofnodi ei adborth. Efallai bydd eich rheolwr neu eich cyflogwr am ddefnyddio gweithgareddau dysgu neu astudiaethau achos eraill yn ogystal â'r rhai yn y gweithlyfr hwn. Cofiwch gofnodi unrhyw ddysgu ychwanegol fel y gellir ei ddefnyddio tuag at eich cymhwyster.

Mae yna eirfa sy'n berthynas i'r holl weithlyfrau ac sy'n rhoi rhai diffiniadau o'r termau a ddefnyddir. Bydd unrhyw beth sydd wedi'i nodi mewn **print trwm** yn cael ei gynnwys yma. Wrth i chi wneud eich ffordd drwy'r gweithgareddau dysgu yn y gweithlyfr, bydd eich rheolwr yn eich cyfarfod i weld sut ydych yn ymdopi ac i drafod unrhyw gymorth ychwanegol sydd ei angen arnoch. Byddant yn cwblhau'r log cynnydd gyda chi ac yn helpu os oes yna unrhyw fylchau.

Diogelu plant

Bydd y gweithlyfr hwn yn eich helpu i ymchwilio i'ch rôl yn diogelu plant rhag niwed, cam-drin ac esgeulustod.

Fel gweithiwr, mae angen i chi ddeall ac adnabod y gwahanol fathau o gam-drin ac esgeulustod a allai ddigwydd. Mae angen i chi wybod hefyd beth i'w wneud os ydych yn credu bod cam-drin neu esgeulustod yn digwydd a sut i weithio mewn ffyrdd sy'n diogelu unigolion rhag niwed. Bydd yn bwysig eich bod yn cwblhau'r gweithlyfr hwn ar ôl cwblhau hyfforddiant ymwybyddiaeth o ddiogelu unigolion neu law yn llaw ag ef.

Ar ôl eu cwblhau, gallwch ddefnyddio gweithgareddau'r gweithlyfr fel tystiolaeth tuag at gyflawni *Fframwaith sefydlu Cymru gyfan ar gyfer y blynyddoedd cynnar a gofal plant*.

Cynnwys

4.1	Fframweithiau deddfwriaethol ar gyfer diogelu	6
4.2	Diogelu plant rhag niwed, cam-drin neu esgeulustod	9
4.3	Ffactorau, sefyllfaoedd a gweithredoedd a all arwain neu gyfrannu at niwed, cam-drin neu esgeulustod	13
4.4	Adrodd a chofnodi mewn perthynas â diogelu.	15
	Log cynnydd	18

4.1 Fframweithiau deddfwriaethol ar gyfer diogelu

Canlyniadau

Gallwch weithio mewn ffyrdd sy'n:

- dilyn polisiâu a gweithdrefnau lleol a pholisiâu a gweithdrefnau'r gweithle ar gyfer diogelu unigolion
- cofnodi ac adrodd unrhyw bryderon neu ddigwyddiadau.

Bydd yr adran hon yn eich helpu i ddangos eich bod yn gwybod beth yw ystyr diogelu, a'r gwahanol fathau o niwed, cam-drin ac esgeulustod a all ddigwydd. Bydd yn eich helpu i ymchwilio i'r gyfraith a'r polisiâu yng Nghymru hefyd, sy'n helpu i ddiogelu plant sydd mewn risg o niwed, cam-drin neu esgeulustod, a'ch dyletswydd fel gweithiwr y blynyddoedd cynnar a gofal plant i gadw plant yn ddiogel.

Gweithgaredd dysgu

Eglurwch yn fras beth yw ystyr y termau canlynol a'r prif wahaniaethau rhyngddynt:

Nodiadau'r gweithlyfr

1. Diogelu

2. Amddiffyn plant

Cyflwynodd Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 derm newydd mewn perthynas â **diogelu**: plentyn mewn perygl

Nodiadau'r gweithlyfr

1. Beth maen nhw'n ei olygu gyda'r term plentyn mewn risg?

Gweithgaredd dysgu

Cofiwch, mae diogelu yn ataliol, yn ogystal ag yn amddiffynnol. Mae angen i chi feddwl am bwy allai fod mewn risg a sut i weithredu er mwyn helpu i'w cadw'n ddiogel.

Rhestrwch o leiaf wyth math o gam-drin a'r arwyddion neu'r dangosyddion:

Mathau o gam-drin	Arwyddion neu ddangosyddion
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	

Gweithgaredd dysgu

Mae cyfraith a pholisïau Cymru yn helpu i ddiogelu plant sydd mewn risg o niwed, cam-drin neu esgeulustod. Mae gennych chi ddyletswydd fel gweithiwr y blynyddoedd cynnar a gofal plant i gadw plant yn ddiogel.

Nodiadau'r gweithlyfr

1. Dewiswch ddau ddarn o **ddeddfwriaeth a pholisi cenedlaethol** sy'n ymwneud â diogelu plant, ac eglurwch sut mae'r rhain yn helpu i ddiogelu plant yn ymarferol

2. Nodwch y polisiau a'r gweithdrefnau yn eich lleoliad sy'n diogelu plant, gan gynnwys y broses o gofnodi ac adrodd pryderon neu achosion

3. Rhowch enghraifft o'r ffordd yr ydych yn diogelu plant yn ymarferol

4.2 Diogelu plant rhag niwed, cam-drin neu esgeulustod

Canlyniadau

Gallwch weithio mewn ffyrdd sy'n:

- dangos ymarfer sy'n canolbwyntio ar blant yn eich gwaith
- hyrwyddo diogelwch unigolion a helpu gyda'r gwaith.

Bydd yr adran hon yn eich helpu i ymchwilio i ffyrdd gwahanol o weithio sy'n diogelu plant rhag niwed, cam-drin neu esgeulustod ynghyd â'ch cyfrifoldebau os oes gennych chi bryderon neu os oes rhywun wedi gwneud honiad neu ddatgeliad.

Gweithgaredd dysgu

Darllenwch yr astudiaethau achos a chwblhewch y cwestiynau:

Mae Tom yn dair oed ac yn mynychu meithrinfa. Rydych chi wedi sylwi'n ddiweddar nad yw ei ddillad mor lân ag yr oeddent, mae ei wallt wedi tyfu ac nid yw'n edrych yn hapus. Rydych chi'n rhannu'r hyn rydych chi wedi sylwi arno gyda'ch cydweithwyr, ond nid ydynt yn ymddangos yn bryderus. Heddiw, wrth i Tom gyrraedd y feithrinfa, mae'n sôn wrthych mai hwn yw ei ddiwrnod olaf. Mae'n ddagreuol ac mae fel petai nad yw am adael.

Nodiadau'r gweithlyfr

1. Beth fyddai eich pryderon?

2. Pa gamau ddylech chi eu cymryd?

Mae Nisha yn chwech oed. Mae ganddi anabledd corfforol, sy'n golygu ei bod yn disgyn yn aml ac yn cleisio. Mae am chwarae tag gyda'i ffrindiau.

Nodiadau'r gweithlyfr

1. Beth fyddai eich pryderon?

2. Pa gamau y dylech chi eu cymryd?

Gweithgaredd dysgu

Mae datblygu cysylltiadau da gyda'r unigolion rydych chi'n eu cynorthwyo yn rhan bwysig o rôl gweithiwr y blynyddoedd cynnar a gofal plant.

Nodiadau'r gweithlyfr

1. Amlinellwch pam mae hyn yn bwysig ar gyfer diogelu plant

2. Sut gallwch chi hybu amgylchedd lle mae plant yn teimlo'n ddiogel ac yn gallu mynegi eu teimladau a'u hemosiynau?

Gweithgaredd dysgu

Fel gweithiwr y blynyddoedd cynnar a gofal plant, byddwch chi'n gyfrifol am gynorthwyo plant gyda gwahanol dasgau. Mae'n rhaid i chi gofio hefyd bod diogelu'n golygu cadw eich hun yn ddiogel ac yn iach.

Edrychwch ar y sefyllfa isod ac amlinellwch y camau y gallech chi eu cymryd er mwyn sicrhau ymarfer diogel:

Rydych chi'n warchodwr plant ac yn gofalu am Gethin. Rydych chi'n ymwybodol ei fod wedi cael ei gam-drin yn rhywiol yn y gorffennol. Nid yw'n setlo a chyn iddo fynd i gysgu mae am i chi eistedd gydag eftan y bydd yn mynd i gysgu.

Nodiadau'r gweithlyfr

1. Beth fyddai eich pryderon?

2. Pa gamau ddylech chi eu cymryd?

Gweithgaredd dysgu

Fel gweithiwr y blynyddoedd cynnar a gofal plant, rydych yn hybu, a chefnogi diogelu yn eich gwaith o ddydd i ddydd.

Rhowch enghreifftiau o:

Nodiadau'r gweithlyfr

1. Ffyrdd rydych chi'n hybu a chefnogi'r gwaith o ddiogelu plant

2. Ffyrdd rydych chi'n diogelu eich hun

3. Ffyrdd rydych chi'n diogelu eraill

4.3 Ffactorau, sefyllfaoedd a gweithredoedd a all arwain neu gyfrannu at niwed, cam-drin neu esgeulustod

Canlyniadau

Gallwch weithio mewn ffyrdd sy'n:

- hyrwyddo arferion diogel, a lleihau'r risgiau o niwed, cam-drin neu esgeulustod i blant.

Mae'n bwysig bod yn effro i'r ffaith y gall niwed, cam-drin ac esgeulustod ddigwydd ar unrhyw adeg ac yn unrhyw le. Fodd bynnag, gall **rhai camau, ymddygiadau neu sefyllfaoedd gynyddu'r risg o niwed a cham-drin**. Bydd yr adran hon yn eich helpu i ddeall beth yw'r rhain.

Gweithgaredd dysgu

Yn y gofod isod, eglurwch pam rydych chi'n teimlo y gallai rhai plant fod mewn mwy o berygl nag eraill:

Nodiadau'r gweithlyfr

Gweithgaredd dysgu

Pam ydych chi'n credu nad yw achosion o niwed, cam-drin ac esgeulustod efallai'n cael eu hadrodd:

Plant

Gweithwyr

Eraill

Sut gallai'r grwpiau hyn gael cefnogaeth i adrodd eu pryderon?

Plant

Gweithwyr

Eraill

4.4 Adrodd a chofnodi mewn perthynas â diogelu

Canlyniadau

Gallwch weithio mewn ffyrdd sy'n:

- cydymffurfio â pholisïau a gweithdrefnau eich gweithle ar gyfer cofnodi ac adrodd pryderon
- dilyn polisïau a gweithdrefnau eich **gweithle** er mwyn cofnodi eich pryderon gyda chywirdeb, eglurder, perthnasedd a lefel briodol o fanylder mewn dull amserol.

Bydd yr adran hon yn eich helpu i wybod beth ddylech chi ei wneud os oes gennych chi bryderon am niwed, cam-drin neu esgeulustod, neu os yw unigolyn yn gwneud honiad neu ddatgeliad i chi.

Gweithgaredd dysgu

Cofnodi mewn perthynas â diogelu

Mae cadw cofnodion da yn rhan bwysig o ymarfer diogelu da. Mae'r sefyllfa ganlynol yn dangos ymarfer da a gwael mewn perthynas â chofnodi:

Mae Stephen yn gweithio mewn lleoliad yn y pentref lle mae'n byw. Un o'r plant sy'n mynychu'r lleoliad yw Mair, sy'n bump oed ac mae hi wedi bod yn mynychu'r lleoliad ers yn faban. Mae Mair yn mynychu'r lleoliad cyn ac ar ôl ysgol, ac yn llawn amser yn ystod gwyliau'r ysgol. Mae Mair yn byw gyda'i rheini a Tim, ei brawd hyn sy'n 12 oed, a anwyd yn ystod priodas flaenorol ei mam. Mae'r teulu'n byw yn yr un pentref â'r lleoliad. Mae Mair yn gymdeithasol iawn ac yn barod ei sgwrs, ac yn dod ymlaen yn dda gyda'r plant eraill ac yn cymryd rhan yn holl weithgareddau'r lleoliad.

Ar ôl penwythnos yn ystod gwyliau'r ysgol, mae tad Mair yn ei danfon i'r lleoliad, ond yn hytrach na dilyn ei phatrwm arferol – tynnu ei chot a chymryd rhan yn y gweithgareddau – nid yw Mair am dynnu ei chot, ac mae'n dweud ei bod yn oer a bod ei braich yn brifo. Pan mae Stephen yn gofyn iddi pam mae ei braich yn brifo, mae'n dweud ei bod wedi taro ei braich ar ddodrefnyn wrth dacluso ei hystafell gartref. Dywedodd mai "bai Tim" oedd e.

Ymddengys fod Mair yn dawelach nag arfer weddill y diwrnod. Sylwa Stephen fod garddwn dde Mair wedi chwyddo a mymryn yn wyrdd. Nid yw Mair yn gadael i Stephen edrych ar ei braich ac mae'n cadw ei chot ymlaen drwy'r dydd. Mae Stephen yn adrodd hyn ar lafar i reolwr y lleoliad sy'n cytuno y dylai Stephen siarad â rhieni Mair am yr hyn ddigwyddodd i'w braich.

Ar ddiwedd y diwrnod, daw mam a thad Mair i'w nôl ac mae Stephen yn gofyn sut roedd Mair wedi brifo. Dywedant ei bod yn drwsgl ac mae'n rhaid ei fod wedi digwydd pan oedd yn helpu i fwydo'r ieir yn yr ardd y diwrnod cynt. Mae Stephen yn cwestiynu'r eglurhad hwn gan ddweud bod y clais yn edrych fel petai wedi digwydd cyn hynny a bod Mair wedi dweud mai Tim oedd yn gyfrifol. Mae rhieni Mair yn mynd yn amddiffynnol ac yn flin gan ddweud wrth Stephen eu bod yn ddigon atebol i ofalu am eu merch.

Erbyn hyn, mae Stephen yn bryderus bod Mair wedi cael ei cham-drin. Mae'n ysgrifennu adroddiad fel a ganlyn:

Dydd Llun yr wythnos hon, pan gyrhaeddodd Mair Jones roedd ei braich wedi chwyddo ac wedi cleisio. Credaf fod ei brawd wedi bod yn ymladd â hi eto gan ei fod yn dueddol o deimlo'n genfigennus o'r sylw ychwanegol y mae Mair yn ei gael gan ei rhieni ac mae mewn helynt yn aml iawn gyda'r heddlu. Siaradais â'i rhieni a oedd yn amddiffynnol gan adael yn fryslog ac yn flin. Maen nhw'n debygol o geisio cuddio'r ffaith na allant ofalu'n iawn am Mair rhagor, ond maen nhw am gadw'r teulu gyda'i gilydd a pheidio â chynnwys neb arall.

Yma, mae Stephen wedi gwneud cyfres o ragdybiaethau. Mae wedi dangos rhagfarn tuag at bobl ac mae'n defnyddio gwybodaeth am Tim sydd heb ei ategu gan unrhyw ffynhonnell. Nid yw wedi bod yn wrthrychol nac yn ffeithiol, ac mae mewn perygl o gael ei gyhuddo o ragfarn, amhroffesiynoldeb ac enllib hyd yn oed gan ei fod yn gwneud cyhuddiadau. Mae Stephen yn gywir i fod yn bryderus am yr anaf a'r ddwy fersiwn wahanol o'r ffordd y digwyddodd hynny, ynghyd ag ymddygiad anghyffredin Mair ac ymateb ei rhieni. Mae Stephen wedi ymateb yn iawn o ran peidio â holi Mair yn ormodol a gwirio gyda'i reolwr cyn siarad â'i rhieni.

Roedd Stephen yn gywir hefyd am iddo beidio â rhannu ei amheuan ag unrhyw un ar wahân i'r rheolwr. Roedd yn adnabod yr arwyddion posibl o gam-drin ac wedi eu hadrodd yn briodol ar unwaith ac wedi cymryd camau dilynol gan wneud cofnod ysgrifenedig.

Byddai ei gofnod yn well petai'n debycach i'r darn canlynol:

Dydd Llun yr wythnos hon, roedd Mair Jones yn y lleoliad drwy'r dydd. Roedd yn gwisgo cot aeaf drwchus, ac yn gwrthod ei thynnu gan ddweud bod ei braich dde yn boenus. Nid oedd yn siaradus rhyw lawer ac nid oedd am ymuno yn unrhyw un o'r gweithgareddau chwarae. Mae hyn yn anghyffredin iddi hi oherwydd fel arfer mae'n barod iawn i ymuno yn y gweithgareddau. Sylwais fod ei garddwn dde wedi chwyddo ac yn edrych yn wyrdd, ac yn debyg i glais. Pan ofynnais iddi beth oedd wedi digwydd, dywedodd ei bod wedi brifo ei braich wrth dacluso ei llofft y diwrnod cynt ac mai bai Tim, ei brawd, ydoedd.

Ar ôl trafod hyn â'm rheolwr, cytunwyd y dylwn siarad â rhieni Mair a ddywedodd wrthyf eu bod yn credu ei bod wedi anafu ei hun y diwrnod cynt wrth fwydo'r ieir yn yr ardd a'i bod yn drwsgl drwy'r amser. Roeddent yn amddiffynnol ac yn mynd yn flin gan ddweud eu bod yn ddigon atebol i ofalu am eu merch. Gadawodd y tri ac roedd Mair fel petai'n awyddus i fynd adref gyda nhw. Rydw i wedi rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf i'm rheolwr ac wedi cyfeirio'r digwyddiad i swyddog diogelu penodedig ein lleoliad.

Nodiadau'r gweithlyfr

1. Pam ei bod yn bwysig adrodd a chofnodi mewn perthynas â diogelu?
2. Rhestrwch yr hyn sydd angen i chi ei gofnodi
3. Sut fydddech yn adrodd a chofnodi pryderon yn unol â pholisïau a gweithdrefnau eich lleoliad?

Gweithgaredd dysgu

Mae'n bwysig eich bod chi, fel gweithiwr, yn teimlo eich bod yn cael cefnogaeth dda wrth ymdrin â sefyllfaoedd diogelu.

Trafodwch â'ch rheolwr lle fyddai cymorth personol ar gael i chi, sut fyddai cael mynediad iddo, a sut fydddech chi'n cefnogi eraill.

Nodiadau'r gweithlyfr

Log cynnydd

Adran 4: Diogelu plant

Enw:

Enw'r gweithle:

Dyddiad cychwyn y broses sefydlu:

Prif feysydd	Canlyniad	Tystiolaeth a ddefnyddiwyd	Aseswyd gan bwy a phryd	Llofnod y rheolwr a dyddiad
4.1 Fframweithiau deddf-wriaethol ar gyfer diogelu	Gallwch weithio mewn ffyrdd sy'n: <ul style="list-style-type: none">dilyn polisiau a gweithdrefnau lleol a pholisiau a gweithdrefnau'r gweithle ar gyfer diogelu unigolioncofnodi ac adrodd unrhyw bryderon neu ddigwyddiadau.			
4.2 Diogelu plant rhag niwed, cam-drin neu esgeulustod	Gallwch weithio mewn ffyrdd sy'n: <ul style="list-style-type: none">dangos ymarfer sy'n canolbwyntio ar blant yn eich gwaithhyrwyddo diogelwch unigolion a helpu gyda'r gwaith.			
4.3 Ffactorau, sefyllfaoedd a gweithredoedd a all arwain neu gyfrannu at niwed, cam-drin neu esgeulustod	Gallwch weithio mewn ffyrdd sy'n: <ul style="list-style-type: none">hyrwyddo arferion diogel, a lleihau'r risgiau o niwed, cam-drin neu esgeulustod i blant.			
4.4 Adrodd a chofnodi mewn perthynas â diogelu	Gallwch weithio mewn ffyrdd sy'n: <ul style="list-style-type: none">cydymffurfio â pholisiau a gweithdrefnau eich gweithle ar gyfer cofnodi ac adrodd pryderondilyn polisiau a gweithdrefnau eich gweithle er mwyn cofnodi eich pryderon gyda chywirdeb, eglurder, perthnasedd a lefel briodol o fanylder mewn dull amserol.			

Anghenion a chyfleoedd dysgu:

Llofnod y rheolwr:

Llofnod y gweithiwr: